

Iš archyvų

Mindaugas LASTAS
Vytauto Didžiojo universitetas

Trumpas epizodas iš Kanados lietuvių bendruomenės istorijos

1990 m. balandžio pabaigoje į Kanadą atvyko Lietuvos Respublikos Ministrė Pirmininkė Kazimiera Prunskienė kartu su prekybos ministru Albertu Sinevičiumi ir Tarptautinių ryšių departamento generaliniu direktoriumi Rimantu Purtuliu. Ministrę Pirmininkę į Kanadą pakvietė ir kelionės išlaidas padengė Kanados lietuvių bendruomenė (KLB). Kelionės tikslas buvo tiek politinis, siekiant paramos Lietuvos nepriklausomybei, tiek ekonominis, užmezgant ryšius su vietos verslu. Balandžio 30 d. K. Prunskienė neoficialiai susitiko su Kanados užsienio reikalų ministru Joe Clarku, su juo aptarė Kanados galimybes pripažinti Lietuvos nepriklausomybę. Po šio susitikimo surengta 25 minučių CBC spaudos konferencija, vėliau premjerė susitiko su Ontarijo provincijos premjeru Davidu Petersonu. Vizito metu K. Prunskienė taip pat susitiko su Kanados Vyriausybės ir Parlamento nariais, KLB atstovais ir JAV lietuvių sambūrio „Agenda for Democracy Inc.“ nariais.¹

Lietuvos atgimimo laikotarpiu lietuvių išeivijoje vyravo didelis susitelkimas ir aktyvumas, kai tapo itin svarbu remti Lietuvą. Tuo metu išeiviai jungėsi į įvairias veiklos grupes ir organizacijas. Viena iš tokių organizacijų buvo JAV lietuvių sambūris „Agenda for Democracy Inc.“. Ši organizacija JAV lietuvių spaudoje buvo apibūdinama kaip jaunosios kartos lietuvių aktyvistų ir profesionalų grupė, kurios tikslas – savo žiniomis ir patirtimi padėti Lietuvai. Kartu teigiama, kad sambūris veikė socialinėje, ekonominėje, politinėje ir masinio komunikavimo srityse, siekdamas paveikti plačiąją amerikiečių visuomenę. Organizacijos pradininkais buvo įvardyti Algis Rukšėnas, Paulius Alšėnas, Edas Klimas, dr. Augustinas Idzelis ir kiti.²

¹ „Lietuvos reikalai Kanados Lietuvių Bendruomenėje“, *Pasaulio lietuvis*, 1990 birželis–liepa, nr. 6–7, 7–8.

² „Agenda for Democracy“, *Dirva*, 1990 balandžio 26, nr. 17, 10.

Kanadoje apie šį sambūrį nebuvo plačiai žinoma. Aktyvūs KLB veikėjai Juozas Danys³ ir Gabija Petrauskienė⁴ teigė nieko apie jį negirdėję. J. Danio teigimu, „Agenda for Democracy Inc.“ nebuvo žinoma ne tik jam, bet ir lietuvių bendruomenei Čikagoje, taip pat jam negirdėta, kad šis sambūris būtų pasireiškęs lietuvių reikalais JAV, taip pat nėra nieko padaręs dėl lietuvių Kanadoje.⁵ Todėl galima teigti, kad „Agenda for Democracy Inc.“ buvo palyginti nauja organizacija, kurios veikla dar nebuvo plačiai žinoma tarp lietuvių išeivių. Iki K. Prunskienės vizito apie šį sambūrį buvo galima sužinoti tik iš kelių straipsnių JAV lietuvių spaudoje.

Gegužės 1–2 d. įvykęs susitikimas su „Agenda for Democracy Inc.“ nariais ir po to paskelbtas susitikimo protokolas, kuriame aprašomos susitikimo aplinkybės ir sambūrio galimybės toliau bendradarbiauti su Lietuvos Vyriausybe, sukėlė nemažą kai kurių KLB narių pasipiktinimo bangą. Šiame susitikime dalyvavo K. Prunskienė, jos padėjėjas Rimas Stankevičius, užsienio prekybos direktorius R. Purtulis, prekybos ministras A. Sinevičius, taip pat „Agenda for Democracy Inc.“ atstovai E. Klimas, A. Rukšėnas ir P. Alšėnas. Neaišku, ar susitikime dalyvavo KLB pirmininkas Algis Pacevičius⁶: „Agenda for Democracy Inc.“ protokole minima, kad jis susitikime dalyvavo, tačiau pats A. Pacevičius laiške J. Daniui teigė, kad tik perdavė „Agenda for Democracy Inc.“ narių prašymą susitikti premjerės palydovams.⁷ Organizacijos „Agenda for Democracy Inc.“ narys A. Rukšėnas laiške A. Pacevičiui patikino, kad A. Pacevičius nedalyvavo neformaliame susitikime, todėl nėra susijęs.⁸

Sambūrio „Agenda for Democracy Inc.“ viešai išplatintas gegužės 5 d. susitikimo protokolas sulaukė neigiamos KLB narių reakcijos. 1990 m. gegužės 10 d. G. Petrauskienė parašė laišką J. Daniui, kuriame kritikavo protokolą. Laiške ji rašė:

Siunčiu žadėtą dokumentą. Paskambinau Rukšėnui kuris tvirtino, kad Pacevičius tame pokalbyje apie Bendruomenę nedalyvavo. Pacevičius irgi šiandieną telefonu man tvirtino, kad blogai, kad taip parašyta, kad tokia klaidinga nuomonė apie Bendruomenę, t. t. Nepaisant jų šis dokumentas išsako mūsų esančią nuotaiką kaikiurių žmonių tarpe. Nesvarbu kaip jie aiškinsis, tos nuotaikos turi įtakos į tai kaip tvarkomasi su Bendruomene, ypatingai Kanadoje! Manau tas nuotaikas reikalinga kelti viešumon!⁹

³ Juozas Vincentas Danys (iki 1951 m. Daniliauskas; gimė 1914 m. lapkričio 22 d., mirė 2005 m. rugsėjo 27 d.) buvo aktyvus KLB ir Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) veikėjas. Reguliariai rašė lietuvių išeivijos spaudoje. Prisidėjo prie Baltų vakarų Kanados Parlamente, taip pat prie lietuvių, latvių, estų trėmimų ir ukrainiečių genocido Birželio minėjimų (*Ecumenical Memorial Service and Concert*), išeivijos lietuvių dalyvavimo Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijoje (ESBK) veiklos.

⁴ Gabija Petrauskienė, tuometė KLB Krašto valdybos pirmininko pavaduotoja, nuo 1991 m. spalio 19 d. iki 1992 m. spalio 31 d. buvo KLB Krašto valdybos pirmininkė.

⁵ 1990 07 04 Juozo Danio laiškas A. Pacevičiui, Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto archyvas (toliau – VDU LIIA), f. 9, ap. 2, b. 412, l. 1–2.

⁶ Algis Pacevičius – Kanados lietuvių bendruomenės (KLB) Krašto valdybos pirmininkas nuo 1989 m. spalio 28 d. iki 1990 m. gruodžio 8 d.

⁷ 1990 08 02 Algio Pacevičiaus laiškas Juozui Daniui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 3–6.

⁸ [Be datos] Algio Rukšėno laiškas Algiiui Pacevičiui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 7.

⁹ 1990 05 10 Gabijos Petrauskienės laiškas Juozui Daniui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 413, l. 1.

J. Danys 1990 m. gegužės 18 d. atsakė:

Perskaičiau „Agenda for Democracy Inc.“ minutes. Labai pasipiktinau įvairiais atžvilgiais. Bendruomenė netik įžeidžiama, bet savotiškai šmeižiama. Kaip PLB¹⁰ garbės teismo narys turiu mandatą reaguoti. Pati AGENDA man atrodo kažkas „phony“. Panaudojimas KLB savo finansiniams tikslams yra kažkokia korupcija. Reikia reaguoti. Pagalvosiu.¹¹

Kas sukėlė tokį KLB narių nepasitenkinimą? „Agenda for Democracy Inc.“ protokole teigiama, kad šios organizacijos susitikime su delegacija iš Lietuvos buvo pasiekta bendra išvada, kad, nors KLB tikriausiai yra geriausiai organizuota iš visų Vakarų lietuvių organizacijų, jos pagrindinė veiklos kryptis nuo pat įkūrimo buvo lietuviškų socialinių renginių, tokių kaip Pasaulio lietuvių bendruomenė, organizavimas. Protokole teigiama, kad KLB nepakankamai pasirengusi spręsti dabartinių įvykių realijas ir reikalavimus, susijusius su Lietuvos nepriklausomybės palaikymu. Protokole taip pat teigiama, kad susitikime buvo preliminariai sutarta, jog Klivlandas galėtų būti pagrindinė susitikimo vieta, o „Agenda for Democracy Inc.“ veikėtų kaip šeiminkai.

Galima teigti, kad KLB suorganizuotame susitikime „Agenda for Democracy Inc.“ bandė sumažinti KLB įtaką, siekdamas didinti savąją. Tokia pozicija sukėlė KLB narių nepasitenkinimą, nes neatitiko realybės. Priešingai, nei teigiama protokole, KLB aktyviai prisidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės palaikymo. Bendruomenė organizavo Kanados Vyriausybės ir parlamentarų susitikimus su Lietuvos atstovais, skleidė informaciją apie Lietuvą Kanados spaudoje, rengė delegacijas į Lietuvą. Be to, Lietuvos premjerės vizitas Kanadoje vyko pakvietus ir finansavus Kanados lietuvių bendruomenei¹², todėl „Agenda for Democracy Inc.“ protokole KLB buvo nepagrįstai bandoma nustumti į šalį.

Minėtame protokole sambūris „Agenda for Democracy Inc.“ save pristatė „profesionaliais konsultantais“ Lietuvos Respublikai. Vis dėlto šis dokumentas parašytas neaiškiai, trūksta konkretumo. Kyla klausimų, kas buvo tekste minimi asmenys, padėję organizuoti susitikimus su Lietuvos premjere Kanadoje. Jei šie asmenys buvo KLB nariai, kodėl organizacija buvo nuvertinta? Grupė „Agenda for Democracy Inc.“ nebuvo plačiai žinoma išėivijos visuomenėje, o jų menkinama KLB, turėdama dešimtmečius palaikomus ryšius su Kanados Vyriausybe ir Parlamentu, ženkliai prisidėjo prie Lietuvos klausimo matomumo Kanadoje.¹³

¹⁰ Pasaulio lietuvių bendruomenė.

¹¹ 1990 05 18 Juozo Danio laiškas Gabijai Petrauskienei, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 413, l. 5.

¹² 1990 08 02 Algio Pacevičiaus laiškas Juozui Daniui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 3.

¹³ Sambūrio „Agenda for Democracy Inc.“ protokolo teiginį, kad KLB yra netinkama padėti Lietuvai, paneigia faktas, kad vos prieš mėnesį iki Lietuvos Respublikos Ministrės Pirmininkės vizito Kanadoje, 1990 m. balandžio 4 d., Kanados Parlamente vyko Baltų vakaras. Šį renginį organizavo Kanados baltų federacija, vienijanti Kanados lietuvių, latvių ir estų bendruomenes. Baltų vakare dalyvavo 6 Kanados ministrai, 88 parlamentarai ir 15 ambasadorių. Renginius globojo 45 Kanados parlamentarai, o juose taip pat dalyvavo Kanados spaudos ir televizijos atstovai. Vakarą metu su Kanados valdžios atstovais susitiko Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko pavaduotojas Bronius Kuzmickas, tuo metu viešėjęs Kanadoje. Baltų vakarų svarba Kanados politikoje, sprendžiant Baltijos šalių klausimus, buvo didelė. KLB aktyviai prisidėjo prie šios veiklos, o tokia įtaka Kanados valdžiai yra tikrai įspūdinga. Todėl „Agenda for Democracy Inc.“ pareiškimas atrodo neatitinkantis tikrovės. Vargu ar šis lietuvių išėivijoje nelabai žinomas sambūris galėjo turėti bent kiek panašią įtaką.

Kilus nepasitenkinimui, sambūrio „Agenda for Democracy Inc.“ narys A. Rukšėnas parašė laišką KLB pirmininkui A. Pacevičiui, kuriame bandė paaiškinti, kas įvyko. Laiške patikslintos susitikimo aplinkybės, teigiant, kad A. Pacevičius nedalyvavo neformaliame susitikime ir nėra su juo susijęs. A. Rukšėno teigimu, Lietuvių bendruomenė neturėtų užsiimti politiniu lobizmu, todėl ir buvo įkurta grupė „Agenda for Democracy Inc.“ kaip politinio veiksmo komitetas.¹⁴ Tokia pozicija atrodo nelogiška, nes tuo metu Lietuvai reikėjo tiek politinės, tiek ekonominės paramos. Tam reikėjo ryšių, kontaktų ir žmonių, galinčių padėti konkrečiu momentu, o KLB buvo ženkliai pajėgesnė tai atlikti. Tad bandymas apriboti KLB veiklą, paliekant jai tik kultūrinę veiklą ir atibojant nuo politinės-lobistinės veiklos, neturėjo svaraus pagrindo ir žeidė KLB narius.

„Agenda for Democracy Inc.“ veikla pasipiktinęs J. Danys kreipėsi į KLB Krašto tarybos valdybos pirmininką A. Pacevičių, klausdamas apie KLB santykį su „Agenda for Democracy Inc.“ K. Prunskienės vizito Kanadoje metu. A. Pacevičius paaiškino, kad su „Agenda for Democracy Inc.“ nariais norėjo susitikti premjerės palydovai, o sprendimas, su kuo jie turėtų susitikti, nepriklausė jo kompetencijai ir jis pats jų nepasirinko. A. Pacevičius taip pat išreiškė nepasitenkinimą minėto sambūrio protokolu, tačiau siūlė incidento neišpūsti, nes tolesnis aiškinimasis galėtų turėti daugiau žalos nei naudos: pradedant nereikalingą polemiką, kurioje KLB peiktų „Agenda for Democracy Inc.“, abi pusės būtų priverstos aiškintis viena kitai, o tai būtų laiko ir pastangų švaistymas. Jis taip pat pabrėžė, kad dauguma KLB valdybos narių norėjo pamiršti šį incidentą ir sutelkti dėmesį į pagalbą atgimstančiai Lietuvai.¹⁵ Toks A. Pacevičiaus požiūris suprantamas: nors epizodas buvo nemalonus, o tolesnis aiškinimasis galėjo padėti išvengti panašių situacijų ateityje, vis dėlto tuo metu buvo svarbiau sutelkti visas jėgas padėti Lietuvai, o ne gilintis į išievių nesutarimus.

J. Danio A. Pacevičiaus laiškas neįtikino, jo nuomone, iš esmės laiške neatsakyta į klausimus ir daug kas buvo nutylėta, taip pat J. Danys išreiškė norą tęsti diskusijas.¹⁶ Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad tarp K. Prunskienės vizito, J. Danio, G. Petrauskienės ir A. Pacevičiaus laiškų buvo praėję keli mėnesiai, taip pat į tai, kad KLB pirmininkas A. Pacevičius ragino pamiršti šį epizodą, į viešumą konfliktas nebuvo iškeltas. Rodos, šis epizodas taip ir liko neužbaigtas, o galimi jo rezultatai – nežinomi.

Šioje publikacijoje pateikiami dokumentai, padedantys nušviesti šį dviejų organizacijų epizodą: „Agenda for Democracy Inc.“ narių susitikimo su K. Prunskiene 1990 m. gegužės 1–2 d. protokolas ir dėl jo kilęs J. Danio, A. Pacevičiaus ir A. Rukšėno susirašinėjimas. Čia publikuojami dokumentai atskleidžia ne tik dviejų organizacijų nesutarimus, bet ir KLB narių požiūrį į bendruomenės darbus ir KLB vardą, jautriai reaguojant į bet kokius neigiamus ar netikslus pasisakymus apie KLB. Pastaroji dėjo dideles pastangas, kad Kanada *de jure* nepripažintų Lietuvos okupacijos, nuolat minėtų sovietų vykdomas represijas ir informuotų Kanados valdžią apie Lietuvą, jos okupaciją bei žmogaus teisių pažeidimus sovietų okupuotoje Lietuvoje. Ši KLB veikla buvo gana efektyvi, todėl tokie vieši nesusipratimai galėjo paskatinti itin jautrias reakcijas.

¹⁴ [Be datos] Algio Rukšėno laiškas Algiiui Pacevičiui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 7.

¹⁵ 1990 08 02 Algio Pacevičiaus laiškas Juozui Daniui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 3–6.

¹⁶ 1990 08 17 Juozo Danio laiškas Gabijai Petrauskienei ir Lukoševičiui, VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 413, l. 7.

Visi šie dokumentai yra paimti iš Juozo Danio archyvo, saugomo Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išėivijos institute (fondo nr. 9). Dokumentai parašyti lietuvių ir anglų kalbomis, publikuojami pirmą kartą. Publikuojamų šaltinių turinys, stilius ir gramatika nekeisti, išlaikant autorių rašybos stilių.

Kanados lietuvių bendruomenės ir „Agenda for Democracy Inc.“ dokumentai

„Agenda for Democracy Inc.“ narių susitikimo su Kazimiera Prunskiene 1990 m. gegužės 1–2 d. protokolas

AGENDA FOR DEMOCRACY INC.

877 East 185th. St., Cleveland, Ohio 44119, (216)-692-1222, FAX (216)-531-8687

From: Ed Klimas, Al Rukšenas, Paul Alšenas May 5, 1990
To: Agenda For Democracy members
Subject: May 1-2 meetings with Lithuanian Prime Minister Prunskiene & her staff

Attendees:

Lithuanian Prime Minister, Kazimera Prunskiene.

The Prime Minister's aide, Rimantas Stankevicius.

The General Director for Foreign Economic Relations, Rimantas Purtulis,
Minister of Trade, Albertas Sinevicius.

President of the Canadian Lithuanian Community, Al Pacevicius and his staff.¹⁷

Representatives from Agenda for Democracy Inc. - Ed Klimas, Al Rukšenas, Paul Alšenas.

The purpose of the meeting was to present the credentials of the Agenda for Democracy group to the Lithuanian Government and to offer our **professional consulting** services to the Lithuanian Republic. The meeting was arranged through the gracious assistance of **Mr. Pacevicius and his professional staff.**

The initial brief (20 minute) meeting occurred Monday night in Toronto, Canada during a small reception after Prime Minister Prunskiene's return from meetings with top level Canadian officials in Ottawa. The Prime Minister **had already been briefed** on the backgrounds of the group and its general purpose so no time was wasted repeating this information. The Prime Minister began with a brief discussion of the current situation in Lithuania. Some of the facts discussed included:

Lithuania is getting some help from several neighbors including the other Baltic States,

¹⁷ Ši ir visos tolesnės paryškintos vietos šiame šaltinyje yra J. Danio ranka pabrauktos arba kitaip pažymėtos.

Sweden and Poland.

Although some medicine is arriving from Switzerland by truck, there was a list of other medical supplies that are needed by the Lithuanians. A copy of this list is available from the **Toronto Lithuanian Crisis Center** (416)-533-3292. It is imperative that any shipments of medicine be done through recognized institutions. [a clarification of the proper channels for these shipments is still required]

The Estonians are supplying some materials by truck and private automobiles. (Train traffic would be possible except for one point in Latvia that is controlled by Kremlin loyalists.)

The Republic of Lithuania is negotiating its own deals with a number of cities such as Moscow, Leningrad and Lvov as well as with groups of Siberian oil workers which are more and more at odds with the Kremlin and its central planners.

Austria is arranging for tourism to Lithuania once the situation stabilizes.

There is a plan underway to purchase crude oil from the Soviet Union for hard currency and use the refinery at Mažeikiai to produce petroleum products for export to the west for hard currency. Once initiated, this scheme would be totally self funding and is expected to supply the Republic with its own energy needs. (No question was asked about the Soviets' position on this scheme).

The Prime Minister is (was?) a personal friend of Gorbachev and she believes that he is **firmly in control** of his army and that from her perspective, the Soviet Union will not go through some precipitous economic implosion but rather a long protracted decay.

The Prime Minister also included her own personal speculation that Yeltsin is most likely to succeed Gorbachev if he is replaced.

Several potential intermediate term services were proposed to the Prime Minister by the Agenda for Democracy representatives. They included:

The possibility of organizing sympathetic non-Lithuanian Americans into supporting the Lithuanian's democracy aspirations.

The possibility of organizing sympathetic professionals to provide consulting services to the Republic of Lithuania in various technical, economic, and market areas.

The possibility of offering political analyses and position papers that might assist the Republic's leaders in formulating policy.

The possibility of encouraging support at the state and local levels to assist Lithuania. Some possibilities in this area include:

training young Lithuanian militia in state or city police academies so that they would not be corrupted by their only other alternative, training under KGB auspices,
encouraging state governments to include or sanction Lithuanian trade offices,
training of Lithuanians in management and ecological issues/environmental control skills at suitable universities.

The Prime Minister was noticeably excited about the proposals and asked that we meet with her ministers the next day to further explore some of these issues. Mr. Pacevičius and his staff graciously made arrangements for the group to be invited to a breakfast and luncheon being sponsored in honor of the Prime Minister.

The breakfast meeting was abuzz with discussions of the May Day¹⁸ parade and its ramifications. After the breakfast a meeting was held with **others assisting** with the organization and execution of the Prime Minister's visit. **A common conclusion was that although the Lithuanian community in Canada is probably the most well organized of all Western Lithuanian organizations, an organization whose founding premise has been organizing Lithuanian social functions such as the Lithuanian World Community¹⁹ is ill equipped to address the realities and demands of current events surrounding support of Lithuanian independence.** It was tentatively agreed that Cleveland might provide a centralized location to host a meeting to further discuss these issues among representatives around the East Coast and Midwest. A date of June 16th has been tentatively suggested with the Agenda for Democracy acting as hosts. To keep the limited time focussed and productive, it is currently intended that this meeting be done on an invitation only basis.

During the luncheon **sponsored by the Premier of Ontario**, the Prime Minister discussed Lithuania's plans for negotiating directly with emerging democratic Russian institutions such as the city councils of Moscow and Leningrad. She stressed the need for supporting further such democratization in Russia.

A meeting in the afternoon with Mr. Rimantas Purtulis, (along with Mr. Eugene Berzenas and Ms. Joana Kuras²⁰ of the **Canadian Lithuanian** Community) revealed the following intermediate term specific needs:

They need certain strategic metals to improve the known metallurgical shortcomings in certain manufactured goods.

They need certain catalysts to improve the known inefficiency of existing chemical processes especially dye stabilizers.

They desperately need to modernize their printing facilities especially for color.

They need equipment to increase the percentage of useable wood byproducts from their timber industry.

They need systems for recycling paper.

They would like to enlarge the market for their high quality leather which they are already exporting to Italy.

They can supply fertilizer for export once the natural gas supplies return to normal [which has supposedly occurred since this meeting].

They feel they have the skills and materials to compete in the world wide Scandinavian furniture market and would like assistance in determining marketing issues as well as developing outlets. (Even catalogs of desirable products would be useful.)

The Lithuanians are already supplying the vodka used in Stolychnaya (as distributed by PEPSICO in the West) and they feel that they can also produce Krupnikas (a delicate honey liqueur) if suitable markets and distribution channels can be developed.

The Lithuanians have mushrooms and berry jams which they would like to export to the

¹⁸ Gegužės 1-oji – Tarptautinė darbo diena.

¹⁹ Pasaulio lietuvių bendruomenė (PLB).

²⁰ Joana Kuraitė-Lasienė – KLB Krašto valdybos pirmininkė nuo 1980 m. lapkričio 2 d. iki 1983 m. gruodžio 4 d.

West.

The Lithuanians already have a cathode ray tube/picture tube production facility. Mr. Purtulis has visited production facilities at Zenith in the U.S. and he feels that the technical skill levels in Lithuania are adequate, only modern production equipment is necessary to produce world class competitive CRT and picture tubes. He is interested in having either an outright purchase of the necessary equipment and technologies investigated or some sort of a joint venture with the west.

With the impending elimination of Soviet defense industry work in Lithuania, the Lithuanians will have a large highly skilled work force which can be applied towards the manufacture of high technology products.

They need assistance in upgrading their glass bottle production facilities.

There is a need for manufacturing equipment and tools which by Western standards would be considered as inefficient or scrap. A possibility of offering tax credits to companies supplying such used equipment might be very productive for all parties involved.

They have good cement production facilities which they would like to expand for export. In a related discussion it was revealed that there are plans underway to construct a highway through the Baltics that would link Leningrad/Helsinki with Warsaw. This road would link up with major existing highways to Istanbul and Berlin. The Japanese have offered their services in this endeavor in exchange for exclusive rights to set up NISSAN Truck repair facilities along this route. [and hence lock the BALTIC industries into using NISSAN trucks and eventually Japanese based production facilities and technology.]

Even without independence, Most Favored Nation status for the Soviet Union would significantly assist Lithuania's economy since Lithuania is a net exporter.

[?!]

Under the Baltic economic autonomy plans approved by the Kremlin last November, discussions are ongoing with the Kremlin regarding the possibility of a Lithuanian unit of currency (the Litas) which would be convertible with western currencies and assist in the eventual convertability of the Ruble.

Modern Lithuanian controlled telecommunications are also of significant strategic importance to their economic future.

Mr. Purtulis expressed a strong confidence that export of products from Lithuania is not a problem even under the current embargo because of the desperate need by the Soviet Union to keep its economy going and the highly interwoven nature of it.

There was a request to set up trade centers in the West that would be compatible with the evolving barter system of trade so that future commercial contacts with the West could be streamlined from the currently very repetitious process.

There was some discussion of the need by the Lithuanian Republic's government to have an organization verifying the capabilities and good intentions of companies and entrepreneurs who are seeking to do business with the Republic. The idea of appointing an "Honorary Council" to address this issue was discussed but not consum-

mated.

The Lithuanian Government would like to set up a program to invite Western experts to present lectures on issues of technology, management and trade.

The meeting ended on a **very positive** note with the understanding that **no firm** commitments could be made at this time but that the organization would use its **networks** to attempt to find individuals and organizations which could constructively assist in these requests.

Open Issues

Our **legal** staff should:

1.) investigate any issues associated with U.S. laws requiring registration by agents of a foreign power,

2.) investigate any issues or encumbrances that may result from this activity that could impact AFDI's status as a political action committee.

3.) be prepared to make recommendations as soon as possible as to any relevant results from these investigations as well as any organizational restructuring that may be required.

Sources of funding to initially support these proposed activities needs to be solidified. A clarification is required from the Lithuanian Republic's Government as to the proper channel for all Western medicine to reach Lithuania.

Next Steps

Appoint a working group to handle the arrangements and agenda for the proposed June 16th workshop in Cleveland.

Appoint a working group to focus and organize all communications regarding commercial inquiries to the Lithuanian Republic's needs and products.

Prepare a general release on the needs of the current Lithuanian Government for distribution through our network of contacts.

Pending resolution of any legal issues, appoint a group to contact local and state officials regarding support of the specific items mentioned above.

Plan a follow up meeting opportunity with Mr. Purtulis during the week of May 7th.

Prepare an appropriate press release for general distribution regarding AFDI activities to keep other interested parties informed.

VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 413, l. 8-13.

Mašīnraštis, kopija.

Atsakyti: 1681 Ainsley Dr.
Ottawa, Ont. K2C 0S8
1990.07.04

Gerb. p. Algis Pacevičius
KLB valdybos pirmininkas
1011 College Street
Toronto, Ontario

K. Prunskienės atsilankymas Kanadoje
“Agenda for democracy²¹ Inc.”

Gerbiamas²² p. pirmininkas Pacevičius,

1. Prieš Kazimieros Prunskienės, Lietuvos ministerės pirmininkės, atvykimą į Kanada²³, Vilniaus radijas pranešė /aš pats girdėjau/, kad ji vyksta Kanados Lietuvių Bendruomenės kvietimu.

Ottawoje buvo prie Parlamento sutikta organizuota ekskursija iš Toronto ir Ottawos KLB apylinkės sukviestų tautiečių.

Asmeniškai buvau pakviestas į kai kurias funkcijas Ottawos KLB apylinkės pirmininko.

2. Atatinkamai, straipsnyje “Draugui” parašiau tarp kitko: “Premjerę Prunskienę ir jos delegaciją²⁴ pakvietė ir Kanadoje funansavo²⁵ Kanados Lietuvių Bendruomenė. Visiems organizavimo darbams vadovavo KLB pirmininkas Algis Pacevičius”.

Panašiai pareiškiau ir “Voice of America”²⁶, kurio buvau paprašytas padaryti reportažus²⁷.

3. Prunskienei grįžus į Lietuvą²⁸, interviu metu girdžiu Prunskienę dėkojant Juzukoniui už už²⁹ sudarytas sąlygas, taip pat ir Pacevičiui³⁰ už prisidėjimą. Nė žodžio apie Kanados Lietuvių Bendruomenę. Vėliau teko patirti kad Prunskienė vietinėje Vilniaus media esą pastebėjusi, kad L. Bendruomenė neturinti įtakos, bei reikšmės. Žinant, kad Kanadoje be KLB jokia lietuviška institucija neturi politinės įtakos Kanados vyriausybei ar parlamentui, tai skambėjo ypatingai keistai: iš kur tokia nuomonė.

²¹ Žodis „democracy“ laiške rašomas „democracy“.

²² Taip rašoma dokumente – „Gerbiamas“.

²³ Žodis „Kanada“ laiške rašomas be ą.

²⁴ Šaltinyje parašyta A.

²⁵ Turėtų būti „finansavo“, dokumente rašoma su klaida – „funansavo“.

²⁶ „Amerikos balsas“ – tai JAV radijo stotis ir tarptautinis valstybės žiniasklaidos tinklas, finansuojamas Jungtinių Amerikos Valstijų federalinės vyriausybės. Šis tinklas transliuoja programas įvairiomis kalbomis. 1951–2004 m. jis taip pat transliavo laidas lietuvių kalba.

²⁷ Žodis „reportažus“ rašomas su klaida – „raportažus“.

²⁸ Žodis „Lietuva“ laiške rašomas be ą.

²⁹ Žodis „už“ parašytas du kartus.

³⁰ Tokia rašyba šaltinyje. Turėtų būti „[Algiui] Pacevičiui“.

4. Iš dviejų šaltinių teko sužinoti apie "Agenda for Democracy Inc." susitikimą su Prunskiene, kuris buvo: "The meeting was arranged through³¹ the generous assistance³² of Mr. Pacevičius and his professional staff".

Šio keisto pavadinimo sambūris man nebuvo žinomas, nežinomas jis buvo ir L. Bendruomenės žmonėms Chicagoje. Negirdėta, kad šis pagal vardą demokratinis sambūris būtų pasireiškęs lietuviybės reikalams JAV-se, tuo labiau, -nereikalinga paaiškinimų- šis Clevelando vienetas nėra bet ką padaręs lietuviybei Kanadoje.

5. "Agenda for Democracy Inc."/Cleveland, Ohio, USA/ protokolas /minutes/ apie May 1-2/1990/ susitikimus kelia daug klausimų.

P.3 randame tokią išvadą: "A common conclusion was that although the Lithuanian community in Canada is probably the most well organized of all Western Lithuanian organizations, an organization organization³³ whose founding premise has been organizing Lithuanian social functions such as the Lithuanian World Community is ill equipped to address the realities and demands of current events surrounding support of Lithuanian independence."

"Agenda" atstovų pavardės³⁴ labai lietuviškos, bet, atrodo, kad labai mažai žino kas ta Lietuvių Bendruomenė, ypač stebėtina, kad gyvendami JAV-se nežino kas ten veikiama.

Anksčiau cituotą pareiškimą iš "Agenda" protokolo skaitau įžeidžiančiu Lietuvių Bendruomenės, tiek PLB, tiek JAV-LB³⁵, tiek KLB ir klaidingai ir žeminančiai informuojančiu Lietuvos atsakingus atstovus.

Pastebėtina, kad ten dalyvavo "President of the Canadian Lithuanian Community", bei p.3-... "Mr. Eugene Bersėnas and Ms. Joana Kuras of the Lithuanian Canadian Community/ buvusi KLB pirmininkė ir, berods narė dabartinio vis. r. komisijos/.³⁶

Manau, kad toks pareiškimas turėtų būti viešai atšauktas. Kaip matote šį laišką rašau naudodamas PLB formą nes esu PLB rinktas pareigūnas, garbės teismo narys. Bet, pabrėžiu, šis laiškas yra mano grynai asmeniška nuomonė.

6. Kaip ilgametis KLB buvęs tarybos ir valdybos narys ir dabar dar Bendruomenės padedantis politinėje veikloje, "Agenda for Democracy Inc." protokolo aprašyme įmatau galimumą, kad organizacijos pareigūnai ar atstovai galėjo panaudoti savo poziciją naudingą pašaliniais asmenims ar grupėms, jų materialiniams reikalams, o ne KLB. Todėl prieš komentuojant Agenda raštą prašau paaiškinti kai kuriuos dalykus.

/a/ Ar tiesa, kad K. Prunskienė ir jos palydovai atvyko į Kanadą KLB kvietimu ir su surištos išlaidos buvo padengtos KLB. Finansinės paramos iš kitur negauta: kiek buvo išlaidų.

/b/ Kai sakoma "The meeting was arranged through the gracious³⁷ assistance of

31 Turėtų būti „through“, dokumente rašoma su klaida „trough“.

32 Žodis „assistance“ laiške rašomas su klaida – „assustance“.

33 Žodis „organization“ šaltinyje rašomas du kartus iš eilės.

34 Šaltinyje parašyta su raide Ė.

35 Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių bendruomenė.

36 Kanados lietuvių bendruomenės Visuomeninių reikalų komisija.

37 Turėtų būti „gracious“, dokumente rašoma su klaida – „gacious“.

Mr. Pacevičius and his professional “staff”, ar “staff” buvo KLB tarnautojai ir savanoriai, ar Jūsų asmenišką įstaigos tarnautojai.

c/ Kodėl pasirinkta³⁸ Amerikos nežinomi patarėjai, o ne KLB formuojamos komisijos nariai, kas nesiderina su KLB paskirtimi.

Laukiu Jūsų atsakymo,

J. V. Danys

cc R. Vaštokas, KLB, v. r. K-jos pirm.

PLB

VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 1-2.

Mašinarštis, kopija.

1990 08 02 Algio Pacevičiaus laiškas Juozui Daniui

1681 Ainsley Drive
OTTAWA, Ontario
K2C 0S8

1990.08.02.

Gerb. p. Danys,

re: K. Prunskienes atsilankymas Kanadoje
“Agenda for Democracy Inc.”

Gavau jūsų laišką rašytą 1990.07.04., ir mėginasiu atsakyti į jūsų iškeltus klausimus. Pradėsiu nuo jūsų iškeltų klausimų šeštam paragrafe.

a) Tiesa, kad K. Prunskiene ir jos palydovai atvyko Kanadą KLB kvietimu, ir su tuo surištos išlaidos buvo padengtos KLB.

b) Kiek aš žinau, nei mano asmeniškai tarnautojai, nei KLB tarnautojai ar savanoriai nekalbėjo su Agenda for Democracy atstovais.

c) Kaip jūs turbūt žinote P. M. K. Prunskiene atvyko su savo Finansų Ministeriu³⁹ ir Užsienio Prekybos direktorium dviejais tikslais -- politiniais ir ekonominiais. Jus domino susitikti su kuo daugiau kompanijų bei asmenų, kurie būtų suinteresuoti⁴⁰ daryti biznį su Lietuva arba duoti bent kokią ekonominę paramą Lietuvai. Jie susitiko su asmenimis iš New Yorko, ir iš vakarų Kanados ir diskutavo konkrečius⁴¹ pasiūlymus. Kiekvienas

³⁸ Žodis „pasirinkti“ laiške rašomas su klaidomis – „pasirunkta“.

³⁹ Turėtų būti „Finansų Ministru“, dokumente rašoma su klaida – „Finanso Ministeriu“. Taip pat čia gali būti faktinė klaida, nes kituose šaltiniuose, tiek spaudoje (JAV lietuvių laikraštyje „Draugas“, 1990 gegužės 8, nr. 89, 1), tiek „Agenda for Democracy Inc.“ protokole rašoma, kad atvyko prekybos ministras Albertas Sinevičius.

⁴⁰ Žodis „suinteresuoti“ laiške rašomas su klaida – „suinterisuoti“.

⁴¹ Tokia rašyba šaltinyje, turėtų būti „konkrečius“.

asmuo arba kompanijos atstovas kuris kreipėsi į mane norėdamas susitikimo su premiere⁴² arba jos palydovais buvo manęs išklaustytas ir aš kiekvieną prašymą perdaviau Premieriui arba jos palydovams. Jie patys nutarė su kuo jie norėjo arba galėjo susitikti. Aš manau, kad jūs sutiktumete su tuo, kad ne mano kompetencijoje nutarti su kuo jie turėtų susitikti. Premierės palydovai išreiškė, pageidavimą susitikti su „Agendos“ atstovais. Juos labai sudomino keleta⁴³ iš „Agendos“ pasiūlymų⁴⁴.

Tai atsakant trumpai į jūsų klausimą nebuvo mano „pasirinkta Amerikos nežinomi patarėjai“, bet jos⁴⁵ pasirinko patys Premierės palydovai.

Trečiam jūsų laiško paragrafe jūs teigėt, kad Premierė Prunskienė nė vienu žodžiu neminėjo KLB. Mano žiniomis ji daug sykiu minėjo labai teigiamai KLB Lietuvos medijai.

Aš asmeniškai keletą kartų, aiškiai išdėsdčiau KLB veiklą bei sponsoravimą⁴⁶ premierės ir jos palydovų kelionę. Premierė ne vieną sykį komentavo, kad mūsų bendruomenės iniciatyva, t. y. jos iškviatimu į Kanadą ir sudarant sąlygas pasimatymui su Joe Clark, jai susidarė galimybės susitikti su George Bush, Margaret Thatcher, Helmut Khol ir Francois Mitterand. Mes visi suprantam, kad šie pasimatymai Lietuvos klausimui tikrai nepakenkė. Prie manęs Vytas Gruodis ir Konsulas Haris Lapas irgi išsamiai paaiškino KLBes pastangas sąriskyje⁴⁷ su Premieres kelione ir šiaip aplamai.

Mano žinios apie Premierės pasakymus grįžus į Lietuvą skiriasi gan smarkiai nuo tamsotos, bet nepaisant to, man visiškai neaišku ką jūs norėjote pasakyti tuo jūsų trečiu paragrafu.

Aš manau, kad aš jau atsakiau į jūsų ketvirtą paragrafą anksčiau. Jūsų cituotas sakinytis ir man buvo nesuprantamas. Mano „staff“ neturėjo nieko bendro su „Agenda for Democracy Inc.“. Aš asmeniškai perdaviau jų susitikimų prašymą Premierės palydovam ir viskas.

Jūsų penkto paragrafo iškelti klausimai turėtų būti nukreipti autoriams protokolo/(minutes) kuriuos jūs cituojate. Aš visiškai neprisidėjau prie to protokolo/(minutes) parašymo ir tas protokolas/(minutes) net nebuvo man adresuotas. Aš kai pamačiau tą protokolą, iš kart skambinau atstovam „Agenda for Democracy Inc.“ ir pareiškiau savo nepasitenkinimą daug kur netiksliai parašytas protokolas ir pareiškiau savo protestą, kad buvo bereikalo⁴⁸ užkabinta Pasaulio Lietuviu Bendruomenė. Įdedu kopiją laiško kurį aš gavau iš „Agenda for Democracy Inc.“ atsakant man.

Jus siūlote, sąriskyje⁴⁹ su protokolu/minutes, kad „toks pareiškimas turėtų būti viešai atšauktas.“ Ar yra prasmė išpūsti šį incidentą daugiau? Šitą klausimą aš manau pilnai išdiskutavome per mūsų Tarybos suvažiavimo Toronte š. m. liepos 7ta d. Didelė dauguma Tarybos narių net nebuvo girdėję apie „Agenda for Democracy Inc.“ ir jų protokolą/minutes. Jei pradėsiu laikraščiuose bereikalingą polemiką, kur mes peiksim „Agenda for

42 Šiame laiške žodis „premjere“ nuosekliai rašomas kaip „premierė“. Ši pastaba taikoma visam dokumentui – visos žodžio „premjere“ formos šiame laiške pateikiamos kaip „premierė“.

43 Žodis „keletas“ laiške parašytas su klaida – „keleta“.

44 Laiške žodis „pasiūlymų“ rašomas su klaida – „pasiulymų“.

45 Žodis „juos“ šaltinyje parašytas su klaida – „jos“.

46 Taip rašoma šaltinyje – „sponsoravimą“.

47 Šaltinyje žodis „sąriskyje“ rašomas su klaidomis – „sąriskyje“.

48 Žodis „be reikalo“ laiške rašomas su klaida – „bereikalo“.

49 Dokumente žodis „sąriskyje“ rašomas su klaida „sąriskyje“.

Democracy Inc.”, jie, žinoma, aiškinsis ir mes tada turėsime atsakyti į jų aiškinimus ir t. t. Tai būtų bereikalingas gaišinimas laiko ir pastangų. As⁵⁰ manau, kad jūs, budamas⁵¹ PLB rinktas pareigūnas, garbės teismo narys ir, ilgametis Kanados Lietuvių Bendruomenės⁵² Tarybos bei Valdybos narys sutiksite su didele dauguma mūsų KLB Tarybos pasisakymų šiuo klausimu ir gal mes galėsime ne kreipti daugiau dėmesio į šį “incidentą” ir visi galėsime dėti visas mūsų pastangas darant ką galime padėti mūsų atgimstančiai Tėvynei.

Jus Gerbiąs,

Adv. Algis Pacevičius
KLB Pirmininkas

VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 3–6.

Mašinos raštas, originalas. Mašinos raščio tekstas yra be lietuviškų raidžių, jos pažymėtos rankiniu būdu.

[Be datos] Algio Rukšėno laiškas Algiui Pacevičiui

Dear Al.

In following up⁵³ our recent conversation I want to thank you for the courtesy afforded us in visiting with you in early May and for having the opportunity to meet with Mrs. Kazimiera Prunskiene and several of her entourage.

As you know, we did not fully expect to have the chance to meet any of the visitors and thought, perhaps, we could have a brief opportunity to meet one or another of the ministers in between their busy schedules. As it turned out, we had the opportunity to speak with them--to a large extent at their own request.

I agree with some of the concerns you raised and the fact that you emphasized to us that we might not have a chance to meet any of the visitors at all. We took that risk on our own accord. The meetings we had were very fruitful, but I believe flowed out of a serendipitous situation, rather than one planned or agreed to in advance.

The reference about Lietuviu Bendruomene in the internal memorandum generated by our group, should⁵⁴ not be taken out of context. It was mentioned in a private conversation among several people in an informal setting. I believe that the nature of Lietuviu Bendruomene, as it exists statutorially by our laws, proscribes it from the kinds of political lobbying that our own group, as a political action committee, was created to attempt.

You were not at the informal meeting over coffee where the subject phrase was noted and no one should associate you with it. Besides, the observation was made privately and the

⁵⁰ Parašyta „As“, turėtų būti „Aš“.

⁵¹ Žodis „budamas“ laiške rašomas su klaida – „budamas“.

⁵² Turėtų būti „Bendruomenės“, dokumente rašoma su klaida – „Bendruominės“.

⁵³ Sunkiai įskaitomas žodis.

⁵⁴ Turėtų būti „should“, dokumente rašoma su klaida – „shjould“.

notation was for private, internal use by our own associates.

I agree with the concerns you have about any misinterpretations about our visit and I share your concerns. I trust that this letter may help alleviate any of them, especially since our visit to Canada was somewhat spontaneous, taken at our own initiative, and with full knowledge on our part that we might not have any entree whatsoever with Mrs. Prunskiene and her group, because you had told us previously that her schedule and that of her companions was full and precommitted.

My best wishes to you.

Algis Rukšėnas

VDU LIIA, f. 9, ap. 2, b. 412, l. 7.

Mašīnraštis, kopija.